

АБ ДЗЯРЖАЎНАЙ ПАДТРЫМЦЫ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

Канцэпцыя праекта Закона Рэспублікі Беларусь, якая прапануецца Грамадскім аб’яднаннем

“Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны”

1. АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЗЖЭННІ

Беручы пад увагу тое, што беларуская мова:

- ёсць атрыбутам беларускай нацыянальнай адметнасці;
- ёсць гарантам нацыянальнай тоеснасці беларускага народу ў прасторы і часе;
- ёсць каштоўнасцю культурнай спадчыны Беларусі;
- ёсць каштоўнасцю, павага да якой інтэгруе беларускі народ і тым самым гарантуе дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь, яе еднасць і непадзельнасць;
- мае магчымасць зберагацца і развівацца ва ўсіх сваіх формах толькі на тэрыторыі пераважнага рассялення беларускага народа, г. зн. у Рэспубліцы Беларусь;
- у выніку працяглай адсутнасці дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі вымагае дадатковай падтрымкі ў параўнанні з мовамі, якія належаць народам з бесперапыннай традыцыйнай нацыянальнай дзяржаўнасці і маюць статус міжнародных,
- а таксама прызнаючы лінгвістычныя правы грамадзян Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь прымае гэты Закон.

Артыкул 1. Праўныя падставы і мэта Закона

Заканадаўства Рэспублікі Беларусь аб беларускай мове грунтуецца на Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і складаецца з дадзенага Закона, Закона Рэспублікі Беларусь “Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь” і іншых актаў заканадаўства Рэспублікі Беларусь.

Праўнай падставай для распрацоўкі і прыняцця дадзенага Закона з’яўляюцца міжнародна-праўныя акты, абавязковыя для Рэспублікі Беларусь, а менавіта:

- Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека;
- Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах;
- Міжнародны пакт аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах;
- Еўрапейская культурная канвенцыя;
- Канвенцыя ААН па пытаннях адукацыі, навукі і культуры “Аб ахове і заахвочванні разнастайнасці формаў культурнага самавыяўлення”;
- Канвенцыя ААН па пытаннях адукацыі, навукі і культуры “Ааб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны”.
- Мэтай гэтага Закона з’яўляецца пашырэнне і ахова функцыянальнага асяроддзя для зберажэння і забеспячэння перспектывы беларускай мове.

Артыкул 2. Статус беларускай мовы

Беларуская мова - нацыянальная мова беларускага народа.

Беларуская мова - афіцыйная мова Рэспублікі Беларусь.

Беларуская мова - тытульная мова Рэспублікі Беларусь.

Беларуская мова ва ўсіх формах яе вуснага і пісьмовага бытавання і незалежна ад ступені кадыфікацыі з’яўляецца нематэрыяльнай культурнай каштоўнасцю, якая ахоўваецца дзяржавай.

Аб’ектамі аховы дзяржавы ёсць беларуская вусная і пісьмовая літаратурная мова, лексіка і фразеалогія, дыялектная мова, старабеларуская мова, графічныя сістэмы і арфаграфічныя традыцыі, тапанімія, традыцыйны іменаслоў і сістэмы наймення людзей.

Артыкул 3. Беларуская мова - нацыянальны капітал

Беларуская мова, як гуманітарная субстанцыя, з’яўляецца прыналежнасцю, а, значыць, і ўласнасцю беларускага этнасу і Беларускай Дзяржавы.

Ніхто ў свеце акрамя беларускага народа і Беларускай Дзяржавы не можа праводзіць ніякіх дзеяння па зменах, рэфармаванні, уда-сканаленні беларускага маўлення, беларускага правапісу, беларускіх лінгвістычных нормаў.

Ніхто ў свеце акрамя беларускага народа і Беларускай Дзяржавы не мае права вызначаць лінгва-прававы статус беларускай мовы.

2. ДЗЯРЖАЎНАЯ МОЎНАЯ ПАЛПТЫКА, ДЗЯРЖАЎНЫЯ І АГУЛЬНАНАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ПРАГРАМЫ ПА ПАДТРЫМЦЫ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 4. Асноўныя пастулаты дзяржаўнай моўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь

Рэспубліка Беларусь ажыццяўляе заканадаўчую, арганізацыйную і фінансавую падтрымку беларускай мовы ў формах і аб’ёмах, неабходных для забеспячэння паўнаwartаснага функцыянавання і развіцця беларускай мовы, падтрымання яе прэстыжу ва ўсіх сферах жыцця краіны, у прыватнасці:

- спрыяе падвышэнню моўнай культуры грамадзян;
- стварае ўмовы для захавання дыялектаў;
- стварае ўмовы для захавання помнікаў пісьменства беларускага народа і прымае захады для вяртання помнікаў пісьменства, што знаходзяцца па-за межамі Беларусі;
- забяспечвае матэрыяльную базу для функцыянавання беларускай мовы;
- забяспечвае фармаванне і развіццё беларускай тэрміналогіі для ўсіх галін навукі, усіх сфер дзяржаўнай дзейнасці і гаспадаркі;
- падтрымлівае як прыярытэтныя галіны навукі, якія займаюцца даследаваннем беларускай мовы, аказвае дзяржаўную падтрымку выданню навуковых і папулярных прац у пытаннях беларускай мовы, перакладаў на беларускую мову даведкавай, навучальна-метадычнай, мастацкай літаратуры, мастацкіх, дакументальных, мультыплікацыйных, навучальных фільмаў.

Беларуская дзяржава абараняе моўныя правы беларусаў у дыяспарах і на абшарах традыцыйнага рассялення беларусаў за мяжой, падтрымлівае адпаведныя ініцыятывы, а таксама ажыццяўляе захады з мэтай надання беларускай мове афіцыйнага статусу на гэтых абшарах. Дзяржава падтрымлівае адкрыццё факультэтаў і кафедр беларускай мовы, а таксама беларускіх школ і беларускамоўных выданняў (газеты, часопісы, альманахі) у замежных краінах – у першую чаргу там, дзе існуюць беларускія дыяспары.

Дзяржава прымае захады для надання беларускай мове афіцыйнага статусу ва ўсіх міждзяржаўных утварэннях, у якія ўваходзіць Рэспубліка Беларусь.

Артыкул 5. Дзяржаўныя і агульнанацыянальныя праграмы па падтрымцы беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

- у Рэспубліцы Беларусь:

У Рэспубліцы Беларусь распрацоўваюцца і ажыццяўляюцца дзяржаўныя і агульнанацыянальныя праграмы падтрымкі беларускай мовы.

Дзяржаўныя і агульнанацыянальныя праграмы па падтрымцы беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь распрацоўваюцца ў першую чаргу ў кірунках, якія выклікаюць занепакоенасць у грамадстве, патрабуюць неадкладнага ўмяшання дзяржавы.

Дзяржаўныя і агульнанацыянальныя праграмы па падтрымцы беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь фінансуюцца з дзяржаўнага бюджэту Рэспублікі Беларусь, са сродкаў спецыяльных фондаў падтрымкі беларускай мовы; могуць прыцягвацца таксама сродкі айчынных і замежных спонсараў, якія пры гэтым

не падлягаюць абкладанню падаткамі, зборамі (пошлінамі).

- у дыяспарах:

Агульнанацыянальныя праграмы па падтрымцы беларускай мовы ў дыяспарах распрацоўваюцца ў межах вырашэння задач па папулярызацыі беларускай мовы на міжнароднай арэне, па заваяванні і абароне пазіцый беларускай мовы ў сусветнай моўнай супольнасці.

Агульнанацыянальныя праграмы па падтрымцы беларускай мовы ў дыяспарах фінансуюцца з дзяржаўнага бюджэту Рэспублікі Беларусь; яны таксама могуць фінансаватца са сродкаў спецыяльных фондаў падтрымкі беларускай мовы, а таксама сродкаў айчынных і замежных спонсараў, якія пры гэтым не падлягаюць абкладанню падаткамі, зборамі (пошлінамі).

3. ДЗЕЙНАСЦЬ ДЗЯРЖАЎНЫХ ОРГАНАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ, МІНІСТЭРСТВАЎ І ВЕДАМСТАЎ ПА ПАДТРЫМЦЫ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ

Артыкул 6. Арганізацыя дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы

Гарантам годнага бытавання і свабоднага развіцця беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь з’яўляецца Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь.

Ідэалагічнае і арганізацыйнае забеспячэнне дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ажыццяўляе Дэпартамент беларускай мовы пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

Заканадаўчае забеспячэнне дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ажыццяўляе Нацыянальны Сход Рэспублікі Беларусь.

Арганізацыйную і фінансавую падтрымку беларускай мовы ажыццяўляе Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь. Адзін раз на пяць гадоў Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь прымае дэталёвы план выканання гэтага Закона з улікам палажэнняў дзяржаўных і агульнанацыянальных праграм па падтрымцы беларускай мовы і размяркоўвае адказнасць за выкананне плана паміж адпаведнымі рэспубліканскімі органамі дзяржаўнага кіравання.

Юрыдычную абарону беларускай мовы ажыццяўляюць праваахоўныя структуры, суды і Пракуратура Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 7. Дзейнасць Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеля годнага бытавання і свабоднага развіцця беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь дасканала валодае беларускай мовай.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь як вышэйшая службовая асоба Рэспублікі Беларусь ставіцца да беларускай мовы, як да нацыянальнай святыні і дзяржаўнай каштоўнасці, уручнай яму беларускім народам разам з прэзідэнцкімі паўнамоцтвамі.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь усю ўнутрыдзяржаўную дзейнасць ажыццяўляе на беларускай мове. Усе ўказы Прэзідэнта выдаюцца па-беларуску.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь арганізуе дзейнасць усёй уладнай вертыкалі на беларускай мове.

Прэзідэнт Беларусі падчас афіцыйных, публічных, культурніцкіх і інш. мерапрыемстваў асабістым прыкладам падтрымлівае і прапагандуе беларускую мову.

Артыкул 8. Дэпартамент беларускай мовы пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь

Дэпартамент беларускай мовы пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь (далей – Дэпартамент беларускай мовы) ёсць арганізацыйна-выканаўчым органам, які ствараецца з мэтай арганізацыі выканання гэтага Закона.

У сваёй дзейнасці Дэпартамент беларус-

кай мовы кіруецца Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, гэтым Законом, іншымі нарматыўнымі праўнымі актамі Рэспублікі Беларусь.

Паўнамоцтвы Дэпартамента беларускай мовы і парадак яго працы вызначаецца Статутам (Рэгламентам) Дэпартамента беларускай мовы, які зацвярджаецца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Памяшканне для працы Дэпартамента беларускай мовы забяспечвае Адміністрацыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Колькасны і персанальны склад Дэпартамента беларускай мовы зацвярджае Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь.

Дэпартамент беларускай мовы ўзначальвае Старшыня, які прызначаецца Ўказам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Дэпартамент беларускай мовы:

- разглядае канкрэтныя пытанні выканання гэтага Закона;
- падае ў органы дзяржаўнага кіравання прапановы па выкананні гэтага Закона;
- разглядае праекты актаў заканадаўства, палажэнні якіх маюць дачыненне да сферы прымянення гэтага Закона, і падае ў органы дзяржаўнага кіравання высновы наконт праектаў актаў заканадаўства, якія датычаць аховы і выкарыстання беларускай мовы;
- ухваляе колькасць і крытэрыі надання кваліфікацыйных катэгорый валодання беларускай мовай, неабходных для дзяржаўных службоўцаў розных сфер дзейнасці;
- вызначае прыярытэтныя кірункі кадыфікацыі беларускай літаратурнай мовы;
- ацэньвае і зацвярджае найважнейшыя ўнармавальныя мовазнаўчыя працы (слоўнікі, даведнікі, дапаможнікі, падручнікі);
- у супрацоўніцтве з іншымі дзяржаўнымі і грамадскімі ўстановамі ды арганізацыямі вырашае пытанні ўкаранення беларускай мовы ў інфармацыйныя тэхналогіі;
- вырашае пытанні замены беларускімі адпаведнікамі іншамоўных тэрмінаў;
- дбае пра зберажэнне дыялектаў беларускай мовы;
- клапоціцца пра захаванне традыцыйных беларускіх геаграфічных назваў, зацвярджае іх спіс і вызначае парадак ужывання;
- вызначае шляхі рэалізацыі права грамадзян на выкарыстанне традыцыйнага беларускага іменаслову і традыцыйнай сістэмы наймення людзей;
- сочыць за культурай беларускай мовы ў адукацыі, у сродках масавай інфармацыі, у выдавецкай дзейнасці, у навуцы, у грамадскім жыцці, у іншых галінах;
- вывучае запыты грамадства ў галіне абароны, унармавання, пашырэння выкарыстання беларускай мовы і прымае па іх рашэнні;
- зацвярджае Статут і структуру Дзяржаўна-грамадскай Камісіі Дэпартамента беларускай мовы, Сакратарыята Дэпартамента беларускай мовы (далей – Сакратарыят), Дзяржаўнай інспекцыі Дэпартамента беларускай мовы і арганізуе іх дзейнасць;
- распрацоўвае каштарыс даходаў і выдаткаў Дэпартамента беларускай мовы.

Дэпартамент беларускай мовы Рэспублікі Беларусь карыстаецца правам заканадаўчай ініцыятывы, вырашае канкрэтныя пытанні прымянення законаў, якія рэгулююць афіцыйнае ўжыванне моў у Рэспубліцы; падае прапановы Парламенту і Ўраду; разглядае праекты заканадаўчых і падзаконных актаў, палажэнні якіх маюць дачыненне да сферы прымянення гэтага Закону.

Дэпартамент беларускай мовы супрацоўнічае з органамі ўлады, Інстытутам мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, універсітэтамі, Таварыствам беларускай мовы імя Францішка Скарыны, Саюзам беларускіх пісьменнікаў, Саюзам пісьменнікаў Беларусі, Беларускім ПЭН-Цэнтрам, Таварыствам беларускай школы, іншымі ўстановамі і арганізацыямі.

Дэпартамент беларускай мовы мае права:

1) атрымліваць інфармацыю аб сітуацыі з аховай і выкарыстаннем беларускай мовы ад дзяржаўных органаў, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, усіх прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый у Рэспубліцы Беларусь;

2) атрымліваць і разглядаць інфармацыю аб рэагавання на прадпісанні Дзяржаўнай інспекцыі Дэпартамента беларускай мовы;

3) удзельнічаць у паасяджэннях, канфэрэнцыях і нарадах дзяржаўных органаў, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, дзе разглядаюцца пытанні беларускай мовы, уносіць прапановы ў гэтых пытаннях.

Дэпартамент беларускай мовы кіруе (каардынуе дзейнасць) аддзеламі беларускай мовы аблвыканкамаў і мінскага гарвыканкаму, аддзеламі (групамі спецыялістаў) райвыканкамаў, гарвыканкамаў, спецыялістамі сельскіх і пасялковых саветаў, спецыялістамі (штатнымі або няштатнымі) міністэрстваў, ведамстваў ад цэнтральнага апарату да прадпрыемства і асобнай юрыдычнай адзінкі.

Дзейнасць Дэпартамента беларускай мовы фінансуецца з дзяржаўнага бюджэту. Сродкі Дэпартамента беларускай мовы выкарыстоўваюцца для:

- 1) выканання задач Дэпартамента беларускай мовы;
- 2) выплаты заробку супрацоўнікам Дэпартамента;
- 2) аплаты працы экспертаў, нанятых Дэпартаментам беларускай мовы;
- 4) падрыхтоўкі і ажыццяўлення публікацый;
- 5) гаспадарчых выдаткаў.

Старшыня Дэпартамента беларускай мовы:

- 1) арганізуе працу Дэпартамента беларускай мовы, адказвае за выкананне Камісіяй беларускай мовы пастаўленых задач;
- 2) адказвае за мэтавае выкарыстанне сродкаў, атрыманых з дзяржаўнага бюджэту і іншых крыніц;
- 3) склікае пасяджэнні Дэпартамента беларускай мовы, старшынное на іх, рыхтуе праекты рашэнняў;
- 4) засведчвае подпісам пратаколы пасяджэнняў Дэпартамента беларускай мовы;
- 5) прадстаўляе Дэпартамент беларускай мовы ў зносінах з дзяржаўнымі і недзяржаўнымі ўстановамі і арганізацыямі;
- 6) падае праект каштарысу выдаткаў Дэпартамента беларускай мовы на зацвярджэнне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь;
- 7) кіруе Сакратарыятам, зацвярджае яго персанальны склад, падае на зацвярджэнне Камісіі беларускай мовы Статут і структуру Сакратарыяту;
- 9) не менш як адзін раз на год трымае справаздачу аб дзейнасці Дэпартамента беларускай мовы перад Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 9. Дзяржаўна-грамадская Камісія Дэпартамента беларускай мовы

Дзяржаўна-грамадская камісія Дэпартамента беларускай мовы (далей - Камісія) - кансультатыўна-дарадчы (экспертны) орган, які ствараецца з мэтай пастаяннага нагляду за выкананнем гэтага Закона, адсочвання моўных працэсаў у грамадстве і ўнясення прапаноў у дзейнасць Дэпартамента беларускай мовы.

Камісія складаецца з экспертаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, універсітэтаў, прадстаўнікоў профільных грамадскіх арганізацый, у тым ліку творчых саюзаў і арганізацый навукоўцаў (Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, Саюз беларускіх пісьменнікаў, Саюз пісьменнікаў Беларусі, ПЭН-Цэнтр, Таварыства беларускай школы, Саюз журналістаў і Беларуская асацыяцыя журналістаў).

Члены Камісіі прызначаюцца на 5 гадоў. Колькасць тэрмінаў удзелу ў Камісіі не абмяжоўваецца. Час пачатку паўнамоцтваў члена Камісіі адлічваецца з дня яго прызначэння ў склад Камісіі.

Камісію ўзначальвае старшыня Дэпартамента беларускай мовы.

Камісія праводзіць пасяджэнні. Пасяджэнні Камісіі праводзяцца не радзей як адзін раз на месяц. Пасяджэнне Камісіі лічыцца правамоцным, калі на ім прысутныя не менш як 2/3 членаў Камісіі беларускай мовы.

Па выніку разгляду пытанняў Камісія прымае рашэнні. Рашэнне лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала не менш за 2/3 прысутных членаў Камісіі.

Артыкул 10. Сакратарыят Дэпартамента беларускай мовы

Сакратарыят Дэпартамента беларускай мовы:

- 1) абслугоўвае Дэпартамент беларускай мовы, дзейнасць яе экспертаў і структур;
- 2) рыхтуе праекты дакументаў і іншыя матэрыялы для Дэпартамента беларускай мовы;
- 3) рыхтуе да друку і арганізуе публікацыі дакументаў і выданняў Дэпартамента беларускай мовы;
- 4) кансультуе грамадзян, юрыдычных асоб;

У складзе Сакратарыяту дзейнічаюць юрыдычны адзел, адзел працы з грамадзянамі, адзел ліставанняў, выдавецкі адзел, агульны адзел.

Артыкул 11. Дзяржаўная інспекцыя Дэпартамента беларускай мовы

Дзяржаўная інспекцыя Дэпартамента беларускай мовы (далей – Інспекцыя) – спецыяльна ўпаўнаважаны дзяржаўны орган, падпарадкаваны Старшыні Дэпартамента беларускай мовы, які ажыццяўляе ў межах сваёй кампетэнцыі нагляд і кантроль за выкананнем заканадаўства аб беларускай мове.

У сваёй дзейнасці Інспекцыя кіруецца Канстытуцыяй, гэтым Законам, іншымі актамі заканадаўства.

Статут Інспекцыі зацвярджае Старшыня Дэпартамента беларускай мовы.

Структура Інспекцыі зацвярджаецца Старшынём Дэпартамента беларускай мовы па прадстаўленні Дырэктара Інспекцыі.

Інспекцыя ёсць юрыдычнай асобай, мае гербавую пячатку са сваім найменнем, банкаўскія рахункі.

Фінансаванне Інспекцыі ажыццяўляецца з бюджэту Дэпартамента беларускай мовы і іншых крыніц, не забароненых законам.

Супрацоўнікі Інспекцыі, за выключэннем асобаў, што забяспечваюць яе функцыянаванне і ажыццяўляюць тэхнічнае абслугоўванне, з’яўляюцца дзяржаўнымі службоўцамі.

Задачай Інспекцыі з’яўляецца ажыццяўленне кантролю за выкананнем гэтага Закона, іншых праўных нормаў, якія забяспечваюць ахову і выкарыстанне беларускай мовы.

З мэтай рэалізацыі ўскладзенай на яе задачы Інспекцыя ажыццяўляе наступныя функцыі:

1) ажыццяўляе праверкі выканання патрабаванняў заканадаўства аб беларускай мове рэспубліканскімі organami дзяржаўнага кіравання, organami мясцовага кіравання і самакіравання, усімі ўстановамі, прадпрыемствамі і арганізацыямі, індывідуальнымі прадпрымальнікамі і прадухіляе правапарушэнні ў сферы аховы і выкарыстання беларускай мовы;

2) запытвае ў дзяржаўных органаў, іншых юрыдычных асоб, а таксама фізічных асоб, у тым ліку індывідуальных прадпрымальнікаў, тлумачэнні прычын выяўленых парушэнняў заканадаўства ў сферы аховы і выкарыстання беларускай мовы, а таксама прычын і ўмоў, што спрыяюць іх ажыццяўленню;

3) у межах сваёй кампетэнцыі выдае абавязковыя для выканання дзяржаўнымі organami, іншымі юрыдычнымі асобамі, а таксама фізічнымі асобамі, у тым ліку індывідуальнымі прадпрымальнікамі, прадпісанні аб ліквідацыі выяўленых парушэнняў заканадаўства ў сферы аховы і выкарыстання беларускай мовы, а таксама прычын і ўмоў, што спрыяюць іх ажыццяўленню;

4) у межах сваёй кампетэнцыі вядзе адміністрацыйны працэс;

5) у межах сваёй кампетэнцыі рыхтуе і ва ўстаноўленым парадку ўносіць праекты нарматывных прававых актаў па пытаннях аховы і выкарыстання беларускай мовы, узгадняе

падрыхтаваныя іншымі дзяржаўнымі organami і іншымі арганізацыямі праекты нарматывных прававых актаў па гэтых пытаннях;

6) вызначае і кантралюе механізм надання дзяржаўным службоўцам кваліфікацыйных катэгорый валодання беларускай мовай;

7) запытвае ў рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, іншых юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў і бязвыплатна атрымлівае ад іх інфармацыю, неабходную для выканання ўскладзенай на Інспекцыю задачы;

8) у межах сваёй кампетэнцыі ажыццяўляе міжнароднае супрацоўніцтва;

9) у межах сваёй кампетэнцыі дае рэкамендацыі па пытаннях аховы і выкарыстання беларускай мовы;

10) інфармуе грамадства пра сваю дзейнасць;

11) выконвае іншыя прадугледжаныя заканадаўствам функцыі.

Інспекцыя складае справаздачы перад Старшынём Дэпартамента беларускай мовы, абменьваецца інфармацыяй па сваёй дзейнасці з Камісіяй Дэпартамента беларускай мовы. Прадстаўнікі Інспекцыі маюць права ўдзельнічаць у паседжаннях Камісіі Дэпартамента беларускай мовы.

Інспекцыю ўзначальвае Дырэктар. Дырэктар прызначаецца на пасаду і вызваляецца ад яе Старшынём Дэпартамента беларускай мовы са згоды Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Дырэктар мае намесніка, які прызначаецца на пасаду Старшынём Дэпартамента беларускай мовы па прадстаўленні Дырэктара Інспекцыі.

Дырэктар Інспекцыі:

- 1) кіруе дзейнасцю Інспекцыі і нясе персанальную адказнасць за выкананне ўскладзенай на яе задачы;
- 2) зацвярджае штатны расклад Інспекцыі ў адпаведнасці з яе структурай і колькасцю супрацоўнікаў, а таксама фондам аплаты працы;
- 3) зацвярджае палажэнні аб структурных падраздзяленнях цэнтральнага апарату Інспекцыі, абласных і міжраённых інспекцый;
- 4) прымае на працу і звальняе ва ўстаноўленым парадку супрацоўнікаў Інспекцыі;
- 5) ажыццяўляе агульнае кіраўніцтва дзейнасцю абласных і міжраённых інспекцый;
- 6) у межах сваёй кампетэнцыі выдае загады;
- 7) ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы ў адпаведнасці з заканадаўствам.

Дырэктар Інспекцыі з’яўляецца Галоўным інспектарам паводле пасады, яго намеснік – намеснікам Галоўнага інспектара.

Інспекцыя мае штатных інспектараў у складзе абласных, гарадскіх, раённых і іншых аддзелаў Дэпартамента беларускай мовы, а таксама няштатных інспектараў у кожным населеным пункце, у кожнай арганізацыі і на кожным прадпрыемстве, дзе гэта палічыць патрэбным.

Службовымі асобамі Інспекцыі, якія маюць права ажыццяўляць кантроль за аховай і выкарыстаннем беларускай мовы, з’яўляюцца Дырэктар Інспекцыі і яго намеснік, старшыні абласных, гарадскіх і раённых інспекцый, іх намеснікі, інспектары і іншыя супрацоўнікі Інспекцыі, што з’яўляюцца дзяржаўнымі службоўцамі.

Інспектары маюць права ажыццяўляць праверкі ў вызначаным заканадаўствам парадку, складаць пратаколы аб адміністрацыйных правапарушэннях у сферы аховы і выкарыстання беларускай мовы, а таксама ажыццяўляюць іншыя, прадугледжаныя Статутам Інспекцыі і адпаведнымі палажэннямі, правы. Дзеянні і рашэнні інспектараў могуць быць абскарджаны Дырэктару Інспекцыі альбо ў суд.

Дзяржаўныя органы, іншыя юрыдычныя асобы і індывідуальныя прадпрымальнікі абавязаны падчас праверак Інспекцыі ствараць умовы для выканання інспектарамі іх абавязкаў.

Артыкул 12. Дзейнасць Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь па заканадаўчым забеспячэнні дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Нацыянальны Сход Рэспублікі Беларусь заканадаўча фармуе дзяржаўную паліты-

ку Рэспублікі Беларусь у дачыненні да беларускай мовы, прымае дапаўненні і папраўкі ў Крымінальны і Адміністрацыйны кодэкс Рэспублікі Беларусь у частцы ўстанаўлення крымінальнай і адміністрацыйнай адказнасці за невыкананне Заканадаўства аб мовах, за публічную знявагу і абразу беларускай мовы, за падрыў пазіцый беларускай мовы ў дзяржаве і грамадстве, за непрыняцце мер па папулярнасці беларускай мовы ў краіне і за мяжой.

Старшыні абедзвюх палат Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь дасканала валодаюць беларускай мовай, вядуць паседжанні палат па-беларуску, падчас афіцыйных, публічных, культурніцкіх і інш. мерапрыемстваў асабістым прыкладам падтрымліваюць і прапагандуюць беларускую мову.

Старшыні абедзвюх палат Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь вядуць пленарныя паседжанні палат на беларускай мове.

Дэпутаты абедзвюх палат Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь карыстаюцца беларускай мовай і асабістым прыкладам падчас афіцыйных, публічных, культурніцкіх і інш. мерапрыемстваў асабістым прыкладам падтрымліваюць і прапагандуюць беларускую мову.

Законы Рэспублікі Беларусь прымаюцца на дзяржаўных мовах Рэспублікі Беларусь у паслядоўнасці, прадугледжанай Кантытуцыяй Рэспублікі Беларусь (спачатку на беларускай, а пасля на рускай мовах).

Артыкул 13. Дзейнасць Нацыянальнай Акадэміі Навук Рэспублікі Беларусь, па навуковым забеспячэнні паўнаўраўнаважнага функцыянавання і развіцця беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Навуковая, аганізацыйная і адміністрацыйная дзейнасць Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, усіх яе інстытутаў і падраздзяленняў, якая фінансуецца з дзяржаўнага бюджэту ажыццяўляецца на беларускай мове.

Нацыянальная акадэмія навук Рэспублікі Беларусь арганізуе і ажыццяўляе навуковае забеспячэнне паўнаўраўнаважнага існавання беларускай мовы.

Нацыянальная акадэмія навук арганізуе навуковыя даследванні ў вобласці беларускай мовы, літаратуры і ў іншых абласцях беларускай лінгвістыкі, публікацыю вынікаў гэтых даследванняў, выданне акадэмічных слоўнікаў, падручнікаў і іншай літаратуры, якая адлюстроўвае працэсы, што адбываюцца ў беларускай мове, вядзе Тэрміналагічны банк беларускай мовы.

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі удзельнічае ў працэсе каліфікацый беларускай літаратурнай мовы шляхам шырокай і свабоднай агульнаграмадскай дыскусіі.

Каліфікацыя беларускай літаратурнай мовы адбываецца ў выніку шырокай і свабоднай агульнаграмадскай дыскусіі кансэнсусным рашэннем грамадскай каліфікацыйнай камісіі, складзенай на парытэтных асновах з навукоўцаў Акадэміі навук, універсітэтаў, прадстаўнікоў профільных творчых саюзаў і грамадскіх арганізацый. Склад каліфікацыйнай камісіі зацвярджаецца Дэпартаментам беларускай мовы.

Каліфікаваны варыянт беларускай літаратурнай мовы абавязковы для ўжывання дзяржаўнымі organami. Дыскрымінацыя носбітаў мовы паводле ступені яе каліфікацыі ў недзяржаўнай сферы не дапускаецца. Нацыянальная акадэмія навук Беларусі арганізуе адаптацыю да беларускай мовы ўсіх відаў камп’ютарных праграм, якія маюць масавае выкарыстанне. Нацыянальная акадэмія навук Беларусі арганізуе распацоўку і ўкараненне электронных перакладчыкаў з шырока распаўсюджаных моў свету на беларускую і, наадварот, з беларускай на шырока распаўсюджаныя мовы свету.

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі вядзе працу па забеспячэнні годнага прадстаўніцтва беларускай мовы ў навуковым дыскурсе ў Беларусі і па-за яе межамі.

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі выступае з навуковымі і навукова прапрацаванымі ініцыятывамі ў справе паляпшэння сітуацыі з бытаваннем беларускай мовы ў краіне і павышэннем яе папулярнасці за мяжой.

Старшыня Прэзідыума НАН дасканала валодае беларускай мовай, пастаянна карыстаецца ёй падчас афіцыйнай дзейнасці.

Артыкул 14. Дзейнасць Ураду Рэспублікі Беларусь, міністэрстваў, дзяржаўных камітэтаў, дэпартаментнаў і ведамстваў па практычным, эканамічным і фінансавым забеспячэнні дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Урад Рэспублікі Беларусь арганізуе і ажыццяўляе практычную, эканамічную і фінансавую падтрымку беларускай мовы.

Прэм’ер міністр Рэспублікі Беларусь дасканала валодае беларускай мовай, арганізуе дзейнасць Ураду, вядзе паседжанні па-беларуску.

Урад Рэспублікі Беларусь забяспечвае функцыянаванне ўсіх міністэрстваў і ведамстваў на беларускай мове.

Міністэрствы, дзяржаўныя камітэты, дэпартаменты і ведамствы Рэспублікі Беларусь прымаюць удзел у рэалізацыі дзяржаўных праграм падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь у частцы датычнай іх асноўнай дзейнасці.

Артыкул 15. Дзейнасць Міністэрства адукацыі па забеспячэнні паўнаўартаснага функцыянавання беларускай мовы ў сістэме адукацыі Рэспублікі Беларусь і ў беларускіх школах дыяспары

Рэспубліка Беларусь гарантуе кожнаму жыхару неад’емнае права на выхаванне і атрыманне адукацыі на беларускай мове. Гэта права забяспечваецца сістэмай дашкольных устаноў, агульнаадукацыйных школ, ліцэяў, каледжаў, сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных устаноў, а таксама ў магістратуры і аспірантуры.

У дзіцячых дашкольных установах, а таксама ў дзіцячых дамах у Рэспубліцы Беларусь выхаванне вядзецца на беларускай мове.

У адпаведнасці з пажаданнямі грамадзян па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў могуць стварацца дзіцячыя дашкольныя ўстановы ці асобныя групы, у якіх выхаванне вядзецца на мове нацыянальнай меншасці, пры гэтым не павінны парушацца прапорцыі суадносін насельніцтва беларускай і іншых нацыянальнасцяў.

У Рэспубліцы Беларусь вучэбная і выхаваўчая праца ў агульнаадукацыйных школах вядзецца на беларускай мове.

У адпаведнасці з пажаданнямі грамадзян па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў могуць стварацца агульнаадукацыйныя школы ці класы, у якіх вучэбна-выхаваўчая праца вядзецца на мове нацыянальнай меншасці ці вывучаецца мова нацыянальнай меншасці, пры гэтым не павінны парушацца прапорцыі суадносін насельніцтва беларускай і іншых нацыянальнасцяў.

Парадак вывучэння беларускай мовы вучнямі, якія часова знаходзяцца на тэрыторыі краіны, вызначаецца рэспубліканскім органам дзяржаўнага кіравання ў галіне адукацыі.

Навучанне і выхаванне ў прафесійна-тэхнічных, сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца на беларускай мове.

Беларуская мова ва ўсіх навучальных установах Рэспублікі Беларусь недзяржаўнай формы ўласнасці вывучаецца незалежна ад іх ведамаснай, прафесійнай ці канфесійнай прыналежнасці.

Міністэрства адукацыі распрацоўвае і рэалізуе сістэму маральнага і матэрыяльнага заахвочвання выкладання на беларускай мове. Стаўкі беларускамоўных выкладчыкаў і работнікаў адукацыі павінны быць павялічаны на 30% адносна ставак іншамовных выкладчыкаў і работнікаў.

Міністэрства адукацыі арганізацыйна і матэрыяльна падтрымлівае беларускія школы ў дыяспарах у тым ліку і накіраваннем у такія школы выкладчыкаў са свайго штату, або шляхам заключэння дамоў з грамадзянамі тых краін, дзе знаходзіцца беларуская школа.

Міністэрства адукацыі прымае арганізацыйныя захады і аказвае падтрымку ў адкрыцці і арганізацыі працы кафедраў беларускай мовы і літаратуры ў краінах блізкага і далёкага замежжа дзеля папулярызацыі беларускай мовы ў як мага большай колькасці краін свету.

Артыкул 16. Дзейнасць Міністэрства культуры па забеспячэнні паўнаўартаснага функцыянавання беларускай мовы ў сістэме культуры Рэспублікі Беларусь і па папулярызацыю беларускай мовы за межамі краіны

У Рэспубліцы Беларусь мовай сферы культуры з’яўляецца беларуская мова. Гарантуецца захаванне і развіццё культуры на мовах іншых народаў, прадстаўнікі якіх жывуць у краіне.

Міністэрства культуры Рэспубліка Беларусь арганізуе далучэнне насельніцтва краіны да здабыткаў сусветнай культуры, ажыццяўляе пераклад на беларускую мову кнігаў, фільмаў, серыялаў, стварае беларускамоўныя аналагі найбольш масавых і папулярных шоў і забаўляльных праграмаў.

Міністэрства культуры Рэспубліка Беларусь клапаціцца аб захаванні культурных здабыткаў беларускага этнасу ў дыяспарах, аказвае калектывам і арганізацыям культуры дыяспараў арганізацыйную і матэрыяльную падтрымку.

Асноўнай мовай праграм беларускіх дзеячоў культуры, якія прадстаўляюцца на міжнародных конкурсах і фестывалях з’яўляецца беларуская мова.

Артыкул 17. Дзейнасць Міністэрства інфармацыі і Белтэлерадыёкампаніі па забеспячэнні паўнаўартаснага функцыянавання беларускай мовы ў беларускай дзяржаве і беларускім грамадстве

У Рэспубліцы Беларусь мовай дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі з’яўляецца беларуская мова.

Усе дзяржаўныя парталы, усе сайты дзяржаўных устаноў: Адміністрацыі Прэзідэнта, Палаты Прадстаўнікоў, Савета Рэспублікі, міністэрстваў, ведамстваў, абласных, гарадскіх, раённых саветаў і выканаўчых камітэтаў, іншых дзяржаўных структур і арганізацый маюць паўнаўартасную беларускую версію, а пры неабходнасці і версію на іншых мовах.

Агульнадзяржаўныя палітычныя і камерцыйныя СМІ недзяржаўных формаў уласнасці, якія выходзяць на замежных мовах паралельна маюць беларускамоўную версію.

Літаратурныя і навуковыя выданні якія выходзяць на замежных мовах маюць беларускамоўнае рэзюмэ.

Выданні грамадскіх аб’яўненняў нацыянальных меншасцяў выкарыстоўваюць мовы нацыянальных меншасцяў і пры неабходнасці або па жаданні беларускую мову.

Белтэлерадыёкампанія ажыццяўляе закупку відэа- і кінапрадукту з іншых краін свету толькі агучнага на беларускую мову або пры наяўнасці беларускамоўных субтытраў.

Артыкул 18. Дзейнасць Міністэрства спорту і турызму па папулярызацыі беларускай мовы ў беларускім грамадстве і годнай рэпрэзентацыі краіны на міжнароднай арэне

Міністэрства спорту і турызму арганізуе трансляцыю спартыўных рэпартажаў з усіх значных матчаў і спаборніцтваў на беларускай мове.

Усе спартовыя і турыстычныя аб’екты маюць знешнія і ўнутранае афармленне на беларускай мове.

Усе экскурсаводы краіны вядуць экскурсію на беларускай мове, па замове замежных турыстаў вядуць экскурсію на іншых мовах.

Артыкул 19. Дзейнасць Міністэрства гандлю і Дзяржаўнага мытнага камітэту па забеспячэнні правоў беларускіх спажывцоў

Міністэрства гандлю і Дзяржаўны мытны камітэт дапускаюць на беларускі рынак толькі тавары, якія маюць беларускамоўную спецыфікацыю, а таксама беларускамоўны варыянт дакументацыі (інструкцыі па эксплуатацыі, тэхнічныя апісанні, гарантыйныя талоны і г.д.).

Артыкул 20. Дзейнасць Міністэрства сувязі і інфарматызацыі па забеспячэнні

паўнаўартаснага функцыянавання беларускай мовы ў галіне электроннай і паштовай сувязі

Пошта і тэлеграф забяспечваюцца маркамі, канвертамі, паштоўкамі, бланкамі і да т. п., надпісы на якіх выконваюцца на беларускай мове і адпавядаюць патрабаванням Сусветнай паштовай канвенцыі.

Даведачныя, інфармацыйныя і забаўляльныя паслугі па электронных сродках сувязі аказваюцца на беларускай ці на беларускай і замежных мовах.

Артыкул 21. Дзейнасць міністэрстваў транспарту і дзяржаўных транспартных кампаній па забеспячэнні паўнаўартаснага функцыянавання беларускай мовы ў галіне транспарту і беларускамоўным афармленні транспартных магістраляў

Транспартныя магістралі: вакзалы, станцыі, аэрапорты, дарожныя знакі афармляюцца на беларускай мове.

Даведачная інфармацыя на вакзалах, станцыях, у самалётах, цягніках іншых транспартных сродках падаецца на беларускай мове, а пры неабходнасці і на замежных мовах.

Артыкул 22. Дзейнасць Міністэрства Абароны, Міністэрства Унутраных Спраў, Дзяржаўнага Памежнага Камітэту, Камітэта Дзяржаўнай Бяспекі, іншых вайсковых, спецыяльных фармаванняў і сілавых структурах Рэспублікі Беларусь

Ва Узброеных Сілах, іншых вайсковых, спецыяльных фармаваннях і сілавых структурах Рэспублікі Беларусь ужываецца беларуская мова. Баявая і штотдзённая служба ва Узброеных Сілах, іншых вайсковых, спецыяльных фармаваннях і сілавых структурах Рэспублікі Беларусь арганізуецца па беларускамоўных баявых і агульнавайсковых статутах.

Пры арганізацыі ўзаемадзеяння з вайсковымі і праваахоўнымі структурамі замежных краін ужываецца беларуская і прымальныя для бакоў мовы.

Артыкул 23. Дзейнасць Міністэрства юстыцыі, пракуратуры, судоў

У Рэспубліцы Беларусь судаводства вядзецца на беларускай мове.

Пры разглядзе ў судах крымінальных і грамадзянскіх спраў, гаспадарчых спрэчак асобам, якія прымаюць удзел у справе і не валодаюць мовай судаводства, забяспечваецца права азнаямлення з адпаведнымі матэрыяламі, удзел у судовых дзеяннях праз перакладчыка, права выступаць у судзе на роднай мове.

Следчыя і судовыя дакументы выдаюцца асобам, якія прымаюць удзел у справе, па іх патрабаванні, у перакладзе на родную мову або іншую мову, якой яны валодаюць.

Вядзенне спраў аб адміністрацыйных правапарушэннях у Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на беларускай мове.

Калі асоба, якая прыцягваецца да адміністрацыйнай адказнасці, не валодае мовай, на якой вядзецца справа, яна можа выступаць на роднай мове і карыстацца дапамогай перакладчыка.

Натарыяльнае справаводства ў Рэспубліцы Беларусь вядзецца на беларускай мове.

Калі асоба, якая звярнулася ў натарыяльную кантору, не ведае мовы, на якіх вядзецца справаводства, тэксты дакументаў павінны быць перакладзены ёй натарыусам ці іншай адказнай асобай, якая здзяйсняе натарыяльнае дзеянне, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Акты пракурорскага нагляду ў Рэспубліцы Беларусь складаюцца на беларускай мове.

У зносінах з organami пракуратуры, пракурорскага нагляду іншых дзяржаўных выкарыстоўваецца прымальная для бакоў мова.

4. ДЗЕЙНАСЦЬ ОРГАНАЎ МЯСЦОВАГА КІРАВАННЯ, І САМАКІРАВАННЯ, ПРАДПРІЕМСТВАЎ, УСТАНОВАЎ, АРГАНІЗАЦЫЙ, ПАЛІТЫЧНЫХ ПАРТЫЙ, І ГРАМАДСКІХ

АБ’ЯДНАННЯЎ ПА ПАДТРЫМЦЫ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Артыкул 24. Дзейнасць органаў мясцовага кіравання Рэспублікі Беларусь па забеспячэнні дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Органы мясцовага кіравання і самакіравання ажыццяўляюць падтрымку беларускай мовы падчас сваёй штотдзённай дзейнасці, а таксама шляхам рэалізацыі на месцах дзяржаўных і агульнаацыянальных праграмаў падтрымкі беларускай мовы, распрацоўваюць і рэалізуюць мясцовыя праграмы і планы падтрымкі беларускай мовы.

Фінасаванне мясцовых праграмы і планаў падтрымкі беларускай мовы ажыццяўляецца за кошт мясцовых бюджэтаў, спецыяльных фондаў і сродкаў спонсараў і мецэнатаў.

Непасрэдную працу па выкананні праграмаў падтрымкі беларускай мовы ў абласнях вядуць аддзелы Дэпартамента беларускай мовы аблвыканкамаў; у г. Мінску - аддзел Дэпартамента беларускай мовы Мінскага гарвыканкаму; у раёнах і гарадах - аддзелы (групы спецыялістаў) Дэпартамента беларускай мовы райвыканкамаў і гарвыканкамаў, у вёсках, мястэчках і пасёлках - спецыялісты (няштатныя) з ліку дэпутатаў адпаведных саветаў або грамадскіх актывістаў.

Артыкул 25. Абавязкі і правы аддзелаў (групаў спецыялістаў, спецыялістаў) Дэпартамента беларускай мовы органаў мясцовага кіравання Рэспублікі Беларусь па забеспячэнні дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Аддзелы (групы спецыялістаў, спецыялісты) Дэпартамента беларускай мовы органаў мясцовага кіравання Рэспублікі Беларусь абавязаны:

- арганізоўваць рэалізацыю на месцах дзяржаўных і агульнаацыянальных праграмаў падтрымкі беларускай мовы;

- распрацоўваць і рэалізоўваць мясцовыя праграмы і планы падтрымкі беларускай мовы;

- патрабаваць ад прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, таварыстваў, фірмаў і іншых суб’ектаў гаспадарання а таксама ад усіх юрыдычных суб’ектаў права Рэспублікі Беларусь поўнага выканання гэтага Закона, Закона аб мовах Рэспублікі Беларусь, дзяржаўных, агульнаацыянальных і мясцовых праграмаў падтрымкі беларускай мовы.

Аддзелы (групы спецыялістаў, спецыялісты) Дэпартамента беларускай мовы органаў мясцовага кіравання Рэспублікі Беларусь маюць права:

- кантраляваць выкананне гэтага Закона, Закона аб мовах Рэспублікі Беларусь, дзяржаўных, агульнаацыянальных і мясцовых праграмаў падтрымкі беларускай мовы аддзелаў мясцовых органаў улады, прадпрыемствамі, установамі, арганізацыямі, таварыствамі, фірмамі і іншымі суб’ектамі гаспадарання, а таксама ўсімі юрыдычнымі суб’ектамі права Рэспублікі Беларусь;

- прадстаўляць да прыцягнення да адказнасці кіраўнікоў аддзелаў мясцовых органаў улады, прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, таварыстваў, фірмаў і іншых суб’ектаў гаспадарання, а таксама ад усіх юрыдычных суб’ектаў права Рэспублікі Беларусь у рамках заканадаўства Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 26. Дзейнасць прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, таварыстваў, фірмаў і іншых суб’ектаў гаспадарання Рэспублікі Беларусь па забеспячэнні дзяржаўнай падтрымкі беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Прадпрыемствы, установы, арганізацыі, таварыствы, фірмы і іншыя суб’екты гаспадарання Рэспублікі Беларусь ажыццяўляюць падтрымку беларускай мовы падчас сваёй паўсядзённай дзейнасці, а таксама шляхам удзелу ў рэалізацыі на месцах дзяржаўных і агульнаацыянальных праграмаў падтрымкі беларускай мовы.

На прадпрыемствах, ва ўстановах, арганізацыях, таварыствах, фірмах і іншых суб'ектах гаспадарання Рэспублікі Беларусь працу па выкананні праграмаў падтрымкі беларускай мовы вядуць спецыялісты (штатныя або няштатныя) у рамках правоў, нададзеных ім гэтым законам.

Прадпрыемствы, установы, арганізацыі, таварыствы, фірмы і іншыя суб'екты гаспадарання Рэспублікі Беларусь ажыццяўляюць маркіроўку сваіх тавараў на беларускай і пры неабходнасці на іншых мовах. Першы асобнік усіх тэхнічных дакументаў на тавары (тэхнічнае апісанне, інструкцыя па эксплуатацыі, гарантыйныя талоны і інш.) выконваюцца на беларускай мове, а пры неабходнасці і на іншых мовах.

Тэхналагічнае абсталяванне, выпушчанае ў Беларусь і завезена з замежных краін, забяспечваецца дакументацыяй на беларускай мове.

Банкі і бухгалтэрыі прадпрыемстваў працуюць на беларускай мове, для гэтага ў краіне распрацоўваецца поўны камплект банкаўскай і бухгалтарскай дакументацыі на беларускай мове.

Артыкул 27. Дзейнасць палітычных партый і грамадскіх аб'яднання Рэспублікі Беларусь на падтрымцы беларускай мовы ў Рэспубліцы Беларусь

Палітычныя партыі і грамадскія аб'яднанні Рэспублікі Беларусь арганізуюць палітычную і грамадскую дзейнасць на беларускай мове.

Грамадскія аб'яднанні нацыянальных меншасцяў Рэспублікі Беларусь арганізуюць дзейнасць на нацыянальных мовах або на нацыянальных і беларускай мовах.

5. ПРАВА І АБАВЯЗКІ ГРАМАДЗЯН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА ПАДТРЫМЦЫ І АБАРОНЕ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Артыкул 28. Права грамадзян Рэспублікі Беларусь па карыстанні беларускай мовай

Рэспубліка Беларусь усімі неабходнымі сродкамі забяспечвае права грамадзян свабодна карыстацца беларускай мовай ва ўсіх сферах грамадскага жыцця на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Кожны грамадзянін Рэспублікі Беларусь на тэрыторыі краіны мае права карыстацца беларускай мовай ў любым выпадку, у любым месцы, у любы час.

Кожнаму грамадзяніну Рэспублікі Беларусь дастаткова ведаць толькі беларускую мову, каб пачувацца і быць паўнапраўным, паўнаважным і годным суб'ектам беларускага грамадства.

Кожная асоба ў Рэспубліцы Беларусь мае права на атрыманне дакументаў, а таксама ажыццяўленне на яе просьбу прадугледжаных заканадаўствам дзеянняў і правядзенне ў адносінах да яе працэдур на беларускай мове.

Усе дзяржаўныя органы, а таксама іншыя арганізацыі Рэспублікі Беларусь, незалежна ад формы ўласнасці і арганізацыйна-праўнай формы, надзеленыя правам зацвярджаць бланкі, узоры і іншыя формы дакументаў,

якія выдаюцца на просьбу грамадзян ці арганізацый Рэспублікі Беларусь альбо іншым чынам прызначаны для выкарыстання грамадзянамі ці арганізацыямі Рэспублікі Беларусь, забяспечваюць права грамадзян на атрыманне бланкаў, узораў, іншых форм дакументаў на беларускай мове.

Натарыусы і іншыя ўпаўнаважаныя на ажыццяўленне натарыяльных дзеянняў асобы забяспечваюць асобам, што звярнуліся да іх за ажыццяўленнем натарыяльнага дзеяння, права на атрыманне дакумента, што афармляецца пры ажыццяўленні натарыяльнага дзеяння, на беларускай мове. Адмова аформіць натарыяльнае дзеянне па-беларуску са спасылкай на няведанне мовы альбо тэхнічныя акалічнасці не дапускаецца.

Дзяржаўныя органы і іншыя арганізацыі забяспечваюць асобам, што звярнуліся да іх за ажыццяўленнем адміністрацыйнай працэдур, права на атрыманне дакумента, што афармляецца пры ажыццяўленні адміністрацыйнай працэдур, на беларускай мове. Адмова аформіць адміністрацыйнае дзеянне па-беларуску са спасылкай на няведанне мовы альбо тэхнічныя акалічнасці не дапускаецца.

Кожная асоба ў Рэспубліцы Беларусь мае права атрымаць на свой пісьмовы, вусны, электронны зварот у дзяржаўныя органы, іншыя арганізацыі Рэспублікі Беларусь адпаведна пісьмовы, вусны, электронны адказ на беларускай мове.

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права на атрыманне адукацыі любога ўзроўню на беларускай мове.

Навучанню на беларускай мове, выданню літаратуры, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў на беларускай мове аказваецца дзяржаўная падтрымка.

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права насіць, а таксама надаваць сваім дзецям асабовыя імёны ў адпаведнасці з беларускай іменаслоўнай традыцыяй; ужываць і запісваць свае асабовыя імёны і прозвішчы ў адпаведнасці з беларускай іменаслоўнай традыцыяй.

Адмова дзяржаўнымі органамі альбо службовымі асобамі ў ажыццяўленні дзеянняў, звязаных з напісаннем асабовых імёнаў, прозвішчаў грамадзян, калі грамадзянін патрабуе напісання яго імя (імёнаў), прозвішча ў адпаведнасці з беларускай іменаслоўнай традыцыяй, не дапускаецца.

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права атрымліваць інфармацыю пра тавары (работы, паслугі) на беларускай мове.

Прадавец (вытворца, пастаўшчык, прадстаўнік вытворцы, пастаўшчыка альбо прадаўца, выканаўца) абавязаны забяспечыць права грамадзян на атрыманне прадугледжанай заканадаўствам інфармацыі пра тавары (работы, паслугі) на беларускай мове.

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія праходзяць вайсковую службу ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь, іншых войсках і вайсковых фармаваннях Рэспублікі Беларусь, маюць права карыстацца падчас службы беларускай мовай, а дзяржава стварае ўмовы для рэалізацыі гэтага права.

Паводле вуснай альбо пісьмовай заявы асобы, у адносінах да якой распачаты крымінальны пераслед альбо ўзбуджана крымінальная справа, распачаты адміністрацыйны працэс,

адпаведны крымінальны працэс, крымінальная вытворчасць, адміністрацыйны працэс падлягае вядзенню на беларускай мове.

Артыкул 29. Абавязкі грамадзян Рэспублікі Беларусь па падтрымцы і абароне беларускай мовы

Кожны грамадзянін Рэспублікі Беларусь цераз удзел у выбарах і рэферэндумах з'яўляецца суб'ектам дзяржаўнага кіравання і акрамя правоў мае і абавязкі па захаванні, падтрымцы і абароне беларускай мовы.

Кожны грамадзянін Рэспублікі Беларусь абавязаны:

- валодаць у неабходным аб'ёме беларускай мовай;

- прымаць усе магчымыя меры для навучання сваіх дзяцей беларускай мове;

- не дапускаць самому і не цяпець ад іншых абразлівых і зняважлівых выказванняў на адрас беларускай мовы;

- патрабаваць ад дзяржаўных чыноўнікаў, ад кіраўніцтва і інжынерна-тэхнічнага кіраўніцтва прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, таварыстваў, фірмаў і іншых суб'ектаў гаспадарання Рэспублікі Беларусь пры выкананні сваіх службовых абавязкаў карыстацца толькі беларускай мовай;

- патрабаваць ад выкладчыкаў і настаўнікаў, а таксама работнікаў сістэмы дашкольнага, школьнага і пасляшкольнага выхавання карыстацца беларускай мовай не толькі на занятках, а і на перапынках.

Кожная сям'я Рэспублікі Беларусь абавязана навучыць сваіх дзяцей ва ўзросце да 16 год свабоднаму валоданню вуснай і пісьмовай беларускай мовай.

6. АДКАЗНАСЦЬ ЗА ПАРУШЭННЕ ГЭТАГА ЗАКОНА

Артыкул 30. Адказнасць дзяржаўных структур фізічных і юрыдычных асоб за парушэнне гэтага Закона

Фізічныя і юрыдычныя асобы, якія парушаюць гэты Закон, нясуць адміністрацыйную адказнасць у адпаведнасці з заканадаўствам.

У Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях уносяцца змены і дапаўненні з тым, каб устанавіць адказнасць за наступныя парушэнні заканадаўства аб ахове і выкарыстанні беларускай мовы:

1) парушэнне раўнапраўя беларускай мовы ў дзейнасці рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, устаноў, прадпрыемстваў і арганізацый, іншых юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў;

2) дзеянне або бяздзеянне, якое прывяло да парушэння права грамадзяніна Беларусі на атрыманне адукацыі на беларускай мове;

3) адсутнасць тэкстаў на беларускай мове, не карацейшых за тэксты на іншых мовах, на пячатках, бланках, шылдах, надпісах у службовых памяшканнях, афіцыйных сайтах у глабальнай камп'ютарнай сетцы Інтэрнэт дзяржаўных органаў, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, устаноў, прадпрыемстваў і арганізацый, іншых юрыдычных асоб і інды-

відуальных прадпрымальнікаў;

4) парушэнне права грамадзяніна атрымаць інфармацыю пра тавары ці паслугі на беларускай мове, у тым ліку адсутнасць назваў тавараў і паслуг на беларускай мове, адсутнасць тэкстаў на беларускай мове, не карацейшых за тэксты на іншых мовах, на ўпакоўках тавараў, у інструкцыях да тавараў, у апісаннях паслуг, якія прадаюцца / аказваюцца ў Рэспубліцы Беларусь; адсутнасць гукавых інфармацыйных паведамленняў на беларускай мове, не карацейшых за паведамленні на іншых мовах, у аб'ектах транспарту, гандлю, сферы паслуг;

5) парушэнне права грамадзяніна атрымаць адказ ці дакумент на беларускай мове ад дзяржаўных органаў, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, устаноў, прадпрыемстваў і арганізацый, іншых юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў;

6) непераклад тэлевізійных і радыёпраграм, прызначаных для публічнага паказу кіна- і відэафільмаў на беларускую мову;

7) неўжыванне беларускіх формаў геаграфічных назваў, у тым ліку як першасных пры перадачы на іншыя мовы, акрамя беларускай;

8) адмова грамадзяніну ў праве насіць самому або надаваць сваім дзецям асабовыя імёны (імёны) адпаведна беларускім іменаслоўным традыцыям, ужываць і запісваць свае асабовыя імёны і прозвішчы адпаведна беларускім іменаслоўным традыцыям;

9) невыкананне прадпісанняў Дзяржаўнай інспекцыі Дэпартаменту беларускай мовы (інспектара Дзяржаўнай інспекцыі Дэпартаменту беларускай мовы);

10) усе іншыя парушэнні права грамадзяніна актыўна і пасіўна карыстацца беларускай мовай ў поўным аб'ёме ва ўсіх сферах грамадскага жыцця ў Рэспубліцы Беларусь.

7. ПЕРАХОДНЫЯ ПАЛАЗЖЭННІ

Артыкул 31. Парадак і тэрміны ўвядзення ў дзеянне гэтага Закона

Дэпартамент беларускай мовы пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўна-грамадская камісія, Сакратарыят і Інспекцыя Дэпартаменту беларускай мовы пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь ствараюцца ў вызначаным гэтым Законом парадку на працягу 3 месяцаў з дня ўступлення ў сілу гэтага Закона.

Усе дзяржаўныя органы абавязаны на працягу 3 месяцаў з даты ўступлення ў сілу гэтага Закона прывесці свае нарматыўныя праўныя акты ў адпаведнасць з палажэннямі Закона.

На працягу 6 месяцаў з дня ўступлення ў сілу гэтага Закона Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь забяспечвае ажыццяўленне перакладу на беларускую мову дзейных заканадаўчых актаў (кодэксы, законы), іншых нарматыўных праўных дакументаў, у першую чаргу датычных сфер адукацыі, культуры, сродкаў масавай інфармацыі, а таксама забяспечвае ажыццяўленне перакладу на беларускую мову баявых і агульнавайсковых статутаў, што дзейнічаюць ва Узброеных Сілах і іншых сілавых і спецыяльных структурах Рэспублікі Беларусь.

(Канцэпцыя праекта разгледжана XI з'ездам і ў канчатковым выглядзе ўхвалена Сакратарыятам ГА ТБМ імя Ф. Скарыны.)

Пастанову аб распрацоўцы гэтай канцэпцыі прыняла першая Рада ТБМ пасля 10-га з'езду ТБМ 26 кастрычніка 2008 года, сыходзячы з таго, што беларуская дзяржава, як вышэйшая форма арганізацыі беларускай нацыі нясе поўную і аднаасобную адказнасць за беларускую мову, а таму павінна ажыццяўляць заканадаўчую, фінансавую і арганізацыйную падтрымку беларускай мовы ў формах і

аб'ёмах дастатковых для паўнаважнасці функцыявання і дынамічнага развіцця беларускай мовы, забеспячэння прыярытэтных пазіцый беларускай мовы ва ўсіх сферах палітычнага, грамадскага і эканамічнага жыцця краіны.

На працягу трох гадоў ішла праца над канцэпцыяй. На 11-ты з'езд ТБМ 23

кастрычніка 2011 года былі вынесены два варыянты канцэпцыі і была створана камісія для выпрацоўкі канчатковага кампраміснага варыянту. Апошні Сакратарыят ТБМ зацвердзіў такі кампрамісны варыянт і прадставіў у друку.

Чарговая Рада ТБМ 22 студзеня 2012 года разгледзіць шляхі і спосабы да-

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Грына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў.
<http://nashaslova.mns.by/>
<http://pawet.net/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 2.01.2012 г. у 10.00. Замова № 1.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 3100 руб., 3 мес.- 9300 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.